

БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ
ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА



КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 112/К1/1205
Дата 21.04.2020

ДО: КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
1594 София, бул. Дондуков № 1

ОТНОСНО: СТАНОВИЩЕ ВЪВ ВРЪЗКА С КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 1/2020

21 април 2020 г., София

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Фондация „Български адвокати за правата на човека“ благодари за възможността да изразим своето становище във връзка с искането на главния прокурор на Република България за даване на задължително тълкуване на разпоредбата на чл. 103 от Конституцията на Република България съобразно поставените шест конкретни въпроса.

Прилагаме текста на становището.

Прилагаме също така допълнителни източници на аргументи във връзка с повдигнатите в искането на главния прокурор въпроси.

Суважение

Дияна Маркова

Изпълнителен директор



СТАНОВИЩЕ

на фондация „Български адвокати за правата на човека“ по конституционно дело
№1/2020 за задължително тълкуване на чл. 103 от Конституцията на Република
България

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение от 10 март 2020 г. по конституционно дело № 1/2020 г. по описа на Конституционния съд (КС) е допуснато за разглеждане по същество искането на главния прокурор на Република България за даване на задължително тълкуване на чл. 103 от Конституцията. Със същото определение Конституционният съд е отправил покана до фондация „Български адвокати за правата на човека“ за становище по допуснатите за разглеждане въпроси, което представяме.

1. Фондация „Български адвокати за правата на човека“ споделя съображенията за недопустимост на искането на главния прокурор на Република България, изразени в особеното мнение на конституционните съдии Семов, Желепова и Панова. Считаме, че приетото от мнозинство на конституционните съдии определение за допустимост на искането за задължително тълкуване не изключва отклоняването на разглеждането му по същество.

2. Относно искането за даване на задължително тълкуване на чл. 103, ал. 1-3 от Конституцията на Република България (КРБ), изразяваме следното становище по въпроси 1 до 3.

2.1. Текстът на чл. 103 КРБ относно неотговорността на президента и вицепрезидента за действия, извършени при изпълнение на функциите им, е пределно ясен и категоричен и не се нуждае от тълкуване.

Конституцията предвижда неотговорност на президента (респективно вицепрезидента) не като лична привилегия, или поради историческа инерция, а и като гаранция срещу риска държавата да изпадне в хаос в ключови моменти, когато единствено президентът (респективно вицепрезидентът) са компетентни и носят отговорността за политически решения за опазването на обществения и политически ред като назначаването на служебно правителство, насрочването на избори в случай на разпуснат

парламент, възлагането на мандат за образуване на правителство, както и за редица други ексклузивни правомощия, като издаването на укази за обнародване на закони, за назначаване на определени длъжности и др. предоставени от Конституцията на държавния глава. Такива решения подлежат на безпрекословно изпълнение и не следва да бъдат поставяни под каквато и да е зависимост или ограничения, защото обвързват съдбата на нацията в критични за нея ситуации¹. Освен естествените функции за опазване на авторитета и осигуряване на нормално функциониране на държавата, изключването на отговорността на държавния глава (както и предвидената в чл. 103, ал. 4 КРБ забрана за „възбуждане на наказателно преследване и арест) има за цел да предотврати потенциалната възможност от употребата на наказателния процес и намесата на силовите структури с цел влияние върху политическите процеси и гарантиране на нормалното им протичане.

2.2. **Както характерът на деянията „държавна измяна и нарушение на Конституцията“ по смисъла на чл. 103, ал. 1., така и редът за търсене на отговорност за тях, имат политически, а не наказателноправен смисъл.** Единствено Народното събрание е компетентно да прецени наличието на основания за търсене на политическа отговорност в случай на „държавна измяна и нарушение на Конституцията“.

От текста на чл. 103 КРБ (тълкуван самостоятелно и във връзка с други конституционни разпоредби) е ясно, че деянията „държавна измяна и нарушение на Конституцията“, за които Конституцията допуска отговорност на президента и вицепрезидента по изключение, както и процедурата за налагането ѝ и вида последици, имат политически, а не наказателноправен характер. Преценката за наличието на основания и предпоставки за обвинения в „държавна измяна и нарушение на Конституцията“ е в компетентността на Народното събрание и то единствено решава дали да повдигне такива обвинения пред Конституционния съд на Република България в конкретни обстоятелства, или да изясни, измени и допълни тази разпоредба на Конституцията, ако счита това за необходимо. Механизмът за търсене на политическа отговорност на президента (респективно вицепрезидента) е част от необходимия баланс и разделение на властите и средствата за тяхното взаимно възпиране, в който прокуратурата не участва. Конституцията не предвижда каквито и да е правомощия на главния прокурор по установяването и/или определянето на правната квалификация на обстоятелствата, водещи до повдигане на обвинения по смисъла на чл. 103, ал. 1 и 2, нито го поставя в кръга от лица, компетентни да иницират процедура за изменение на Конституцията, или нейното тълкуване от Народното събрание. Тъкмо обратно – чл. 24, ал. 6 от Закона за Конституционния съд предвижда, че едва „когато (Конституционният) съд(ът) прекрати пълномощията на президента или вицепрезидента за държавна измяна, делото се изпраща на главния прокурор“.

¹ В този смисъл § 833 от третото издание на Justice Joseph Story “Commentaries on the Constitution”, публикувано за първи път през 1833 г.

Това прави отправеното искане за даване на задължително тълкуване не само недопустимо поради липса на изисквания правен интерес, но и откровено неуместно от гледна точка на конституционното разделение на властите и техните правомощия. Даването на задължително (и по необходимост абстрактно) тълкуване на чл. 103, ал. 1-3 от Конституцията по искане на главния прокурор би съставлявало пряко изземване на компетентността на Народното събрание да решава в кои случаи следва да повдига и поддържа такива обвинения срещу държавния глава пред Конституционния съд на Република България. Конституционният законодател не случайно е предвидил специален ред и квалифицирано мнозинство за достигане на такова решение, което е идентично на мнозинството, изисквано за изменение на самата Конституция.

2.3. Същевременно, даването на задължително тълкуване по поставените въпроси би поставило Конституционния съд в несъвместимо двойствено положение на квази-законодател по обвинения, които му е вменено да решава като съд. Именно Конституционният съд е компетентен да се произнася по евентуално повдигнатите от Народното събрание конкретни обвинения срещу държавния глава. Предварителното тълкуване на разпоредбата на чл. 103, ал. 1-3 от Конституцията би съставлявало пряко указание до Народното събрание относно случаите, които то следва да квалифицира като „държавна измяна и нарушение на Конституцията“ и в които следва, или не следва да повдигне обвинения за тях. Такова предварително тълкуване би поставило под въпрос безпристрастността на Конституционния съд при евентуално последващо разглеждане на въпроса дали евентуално повдигнати пред него обвинения в конкретни случаи съответстват, или не съответстват на вече изразеното от него задължително мнение. Вместо конкретна и индивидуална преценка, каквато един съд, разглеждащ обвинения, би следвало да има, Конституционният съд би бил обвързан и задължен да преценява валидността на собственото си задължително тълкуване в светлината на наложените от самия него общи изисквания и ограничения при преценката за основателността на повдигнатите от Народното събрание обвинения във всеки конкретен случай. Считаме, че както политическият характер на отговорността за „държавна измяна и нарушение на Конституцията“ и реда за търсенето ѝ, така и участието на Конституционния съд като съд в тази процедура изключват създаването на „ръководство по прилагането на Конституцията“ от Народното събрание в такива случаи. Същевременно, както се отбелязва и в особеното мнение към определението за допустимост на питането, обаче, „Никоя конституционна юрисдикция не може да направи такова тълкуване на която и да било конституционна разпоредба, което да включва изчерпателно посочване на всички нейни измерения и/или изброяване на всички случаи, субекти, права и т.н., за които тя се отнася“.

В практиката на Конституционния съд са изказвани редица особени мнения относно допустимостта на даването на задължително тълкуване като предварително одобрение, или неодобрение на законодателни намерения, както и за ролята на този съд като „оракул“. В случая, обаче, даването на задължителното тълкуване на чл. 103 КРБ би въвлякло Конституционния съд в недопустимо за един безпристрастен съд

изразяване на предварително мнение по евентуално повдигнати пред него конкретни обвинения.

По тези съображения считаме, че искането за задължително тълкуване на чл. 103, ал. 1-3 от Конституцията на Република България по първите три поставени въпроси следва да бъде отклонено.

В случай, че Конституционният съд пристъпи към даване на задължително тълкуване, считаме, че то следва да бъде ограничено до ясното и категорично разграничение на политическия характер на деянията „държавна измяна и нарушаване на Конституцията“ по смисъла на чл. 103, ал. 1. КРБ и предвидената в тях процедура за отстраняване на президента и вицепрезидента на Република България в сравнение с предвидените в Наказателния кодекс деяния, наказуеми по предвидения в НПК ред.

3. Фондация „Български адвокати за правата на човека“ счита, че искането за даване на задължително тълкуване по въпроси 4, 5 и 6 на главния прокурор за тълкуване на израза „не може да бъде възбудено наказателно преследване“, употребен в разпоредбата на чл. 103, ал. 4 КРБ, следва да бъде отклонено

3.1. Нормата на чл. 103, ал. 4 от Конституцията е ясна и не се нуждае от тълкуване. Наказателната неприкосновеност на президента и вицепрезидента е сходна (макар и не идентична) с наказателната неприкосновеност на народните представители (чл. 70, ал. 1 от Конституцията). Разликата между тях е, че наказателната неприкосновеност на президента и вицепрезидента отпада единствено при прекратяване на мандата им. По отношение обема на действията, включени в понятието „възбуждане на наказателно преследване“ обаче разлика в текстовете на чл. 70, ал. 1 и чл. 103, ал. 4 от Конституцията няма. Забраната за „възбуждане“ на наказателно производство означава забрана за предприемане на каквито и да било действия по разкриване на престъпления и разобличаване на виновните от компетентните държавни органи, забрана за всякакви действия, несъвместими с наказателно-правната неприкосновеност. По вида и пределите на тези действия Конституционният съд се е произнасял и няма основание за изменение на даденото тълкуване (напр. Решение №10/1992 г. по к. д. № 13/1992 г.).

3.2. С Решение № 10/1992 г. е изяснено, че преди снемането на наказателно-правната неприкосновеност по отношение на народните представители не могат да бъдат предприемани действия от вида на описаните във въпроси 4, 5 и 6, нито каквито и да било други, водещи до засягане на наказателната неприкосновеност. Същите аргументи са валидни и по чл. 103, ал. 4 от Основния закон по отношение на президента и вицепрезидента, чиято наказателно-правна неприкосновеност отпада с изтичането на мандата им. Това е така, защото понятието „възбуждане на наказателно преследване“ по смисъла на чл. 103, ал. 4 от Конституцията (а и по чл. 70, ал. 1 от Конституцията) има автономно значение, което отразява реалното засягане на индивида и действителното разумно съдържание на конституционната разпоредба, а не формалния стадий на наказателния процес и допустимите на този етап

„процесуални и предпроцесуални“ действия, или променливите решения на законодателната и/или изпълнителната власт в това отношение. В практиката си по чл. 6 от ЕКПЗЧОС, Европейският съд по правата на човека също придава автономно значение на понятието „обвинен“, според което едно лице се счита за „обвинено“ не от момента на формалното му привличане във вече образувано наказателно производство, а от момента, в който то е узнало, или е било сериозно засегнато от различни процесуални и извънпроцесуални действия и изявления на властите, свързани с подозрения срещу него².

3.2. С поставените въпроси 4-6 по същество не се иска тълкуване на конституционната норма, а съпоставяне на съдържанието ѝ с без друго динамично развиващите се разпоредби на Наказателнопроцесуалния кодекс. Такова съпоставяне е допустимо когато се иска обявяване на противоконституционност на законови норми, но не и за целите на хармонизирането на конституционна норма с последващ закон, който би следвало да е изначално съобразен с нея. Доколкото със същите въпроси се иска пояснение на наказателнопроцесуални понятия, считаме, че тяхното тълкуване е от компетентността на органи, различни от Конституционния съд.

По тези съображения считаме, че искането за даване на задължително тълкуване на чл. 103, ал. 4. от Конституцията на Република България следва да бъде отклонено.

² Вж. сред много други Девеер срещу Белгия (Deweert v. Belgium), 27 февруари 1980 г., § 46, Серия А № 35, Екле срещу Германия (Eckle v. Germany), 15 юли 1982 г., § 73, Серия А № 51 и Кориляно срещу Италия (Corigliano v. Italy), 10 декември 1982 г., § 34, Серия А № 57; *TK and CE v. Finland*, Янков и други срещу България и др.



Допълнителни източници на аргументи към становището на фондация
“Български адвокати за правата на човека” по конституционно дело № 1/2020 г.

1. Относно искането за даване на задължително тълкуване на чл. 103 ал. 1 – 3 от Конституцията на Република България по въпроси 1 – 3

1.1. Както посочихме, отговорността по чл. 103-от-КРБ - не е наказателна, а политическа. В чл. 103, ал. 1 КРБ липсва имплицитно или експлицитно препращане към НК. В подкрепа на този извод е и фактът, че производството, което се развива пред КС съгласно Закона за Конституционния съд (ЗКС), няма белезите на наказателно производство. Последицата от процедурата пред КС не е налагане на санкция по НК, а прекратяване на правомощията на президента или вицепрезидента.

1.2. Допълнителни аргументи за тезата ни могат да се добавят и в следната насока. Ако се приеме, че става въпрос за престъпление по НК, би се стигнало до положение Народното събрание (НС) да може със съответните изменения на НК, и то с обикновено мнозинство, да инкриминира определени деяния, да допълва, изменя или отменя съставите, ограничавайки или стеснявайки наказателната отговорност на президента и вицепрезидента, като по този начин буквално да може както да ги постави в пълна зависимост, така и да ограничи правомощията им по Конституция.

1.3. В допълнение на това следва да се има предвид, че НС се явява органът, който повдига обвинение за държавна измяна и нарушение на Конституцията. Така след евентуална промяна в НК, именно НС ще е компетентно да прецени дали дейтелност на президента съставлява държавна измяна, което ще е съчетание на две функции. Нещо повече, НС би могло със съответните изменения в ЗКС да окаже влияние и при разглеждане на делото пред КС. Органите, които имат обвинителна функция, и тези, които имат решаваща такава, не могат да приемат и материалния закон, регулиращ основанията и границите на отговорността. Не може да се приеме за допустимо и НС с обикновено мнозинство (обикновеният законодател, а не Велико Народно събрание), променяйки НК да изменя и действието на самата Конституция, без текстът на чл. 103 КРБ да препраща изрично към осъждане за престъпление (т.е. да дава право на НС да изпълни със съдържание действието на Конституцията).

1.4. Не споделяме цитирания в искането аргумент, че “ако конституционният законодател не е имал предвид именно престъпните състави по НК, а други действия, то същите всякога биха били нарушение на Конституцията, при което едното конституционно основание за ангажиране на отговорността на президента би преляло в другото”. При действия, които съставляват измяна, също ще имаме нарушение на Конституцията, но ще е налице и един допълнителен елемент, а именно антидържавният характер на действията, които ще целят засягане на основните принципи, върху които е изградена идеята за държавността в Република България. Може действията да са от такова естество, че да

засягат или да се цели засягане на фундаменталните интереси на нацията, изразени в преамбюла на Конституцията, и основните ѝ начала. Много по-възможно е и е въпрос на конкретика президентът да наруши Конституцията, но да не цели някои от резултатите, които биха довели до държавна измяна.

1.5. Сравнително-правният анализ също показва, че когато съответната конституция регулира условията, при които висши държавни служители могат да бъдат освобождавани от поста, който заемат, и тези условия включват и констатация за извършено престъпление, се прави изрично уточнение, че следва да става въпрос за престъпление. Така например Конституцията на САЩ в чл. 2, т. 4 казва, че президентът, вицепрезидентът и „всички държавни служители на Съединените щати“ могат да бъдат отстранени от длъжност „при импийчмънт при обвинение за държавна измяна, подкуп или други тежки престъпления“. В САЩ Камарата на представителите има правомощия за „импийчмънт“ – тоест за повдигане на обвинения срещу федерален служител,¹ докато Сенатът има правомощията да разгледа искането за импийчмънт, като за постановяване на такъв се изисква квалифицирано мнозинство от 2/3.² Върховният съд е приел, че отличително качество на импийчмънта, провеждан от Сената, е характерът му на политически въпрос, който не е подсъден на съдилищата.³ Макар че този случай се отнася до съдия, а не длъжностно лице от изпълнителната власт, мотивите на съда изглеждат еднакво приложими и за случаите, включващи законодателен импийчмънт на служители от изпълнителната власт.⁴

1.6. Във връзка с посочения в искането аргумент, че „ако конституционният законодател не е имал предвид именно престъпните състави по НК, а други действия, то същите всякога биха били нарушение на Конституцията, при което едното конституционно основание за ангажиране на отговорността на президента би преляло в другото“, може да се изходи от Решение № 25 от 21.XII.1995 г. на КС на РБ по конст. д. № 27/95 г., в което е застъпено разбирането, че „отговорността на президента за нарушение на основния закон може да бъде обсъждана само в рамките на производството по чл. 103 от Конституцията за всеки конкретен случай“ и „не може да бъде предмет на едно тълкувателно решение“. От това следва да се приеме, че абстрактното тълкуване на разпоредбата на чл. 103 от Конституцията за изясняване на разликите между „държавна измяна“ и „нарушение на Конституцията“ може да доведе до това КС да постави рамки и ограничи правомощията на Народното събрание самостоятелно да прецени дали конкретно поведение на президента или вицепрезидента съставлява едно от визираните основания за образуване на процедурата по чл. 103 КРБ. Именно поради това в цитираното решение е указано, че „поради особената важност на проблема конституционният законодател е създал една специална сложна процедура (чл. 103, ал. 2 и 3), по който ред единствено Конституционният съд в изпълнение на правомощията си по чл. 149, ал. 1, т. 8 от Конституцията може да разгледа повдигнато обвинение срещу президента или вицепрезидента“.

1.7. Независимо от изложеното считаме, че доколкото понятията „държавна измяна“ и „нарушение на Конституцията“ са уредени в КРБ по повод на специфично производство, то следва тълкуването им да е автономно, т.е. значението и смисълът им да се изведат преди всичко от самата Конституция като документ и текст. Индиция за това какъв смисъл е

¹ Виж чл. 1, т. 2 от Конституцията на САЩ

² Виж чл. 1, т. 3 от Конституцията на САЩ

³ Виж Michel Rosenfeld and András Sajó в The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law, Oxford University Press, 2012, стр. 561

⁴ Виж. *Nixon v. United States*, 506 US 224 (1993)

вложил конституционният законодател може да се изведе индиректно от Закона за Конституционния съд, обнародван в ДВ, бр. 67 от 16.08.1991 г. и влязъл в сила един месец след Конституцията на Република България. Може да се поддържа, че законът отразява до голяма степен разбиранята, които са били вложени в разпоредбата на чл. 103 от Конституцията. Съгласно чл. 24, ал. 6 ЗКС, когато съдът прекрати пълномощията на президента или вицепрезидента за държавна измяна, делото се изпраща на главния прокурор. Реализацията на наказателна отговорност може да е само последваща, след прекратяване на правомощията на президента, но отговорът на въпроса дали е възможно определена деятелност на президента да доведе до ангажиране на неговата наказателна отговорност след прекратяване на правомощията му не е предрешен от заключенията на КС по производството по чл. 103 КРБ. Двете предпоставки за прекратяване на мандата на президента или вицепрезидента имат автономно значение; същото от една страна не може да се изведе пряко от съставите на НК, а от друга, конкретизирането на съдържанието на тези понятия, и особено ако това стане по един детайлен начин, ще доведе до засягане на правомощието на НС и изземване на функции от страна на КС. Народното събрание единствено е компетентно да прецени дали президентът и вицепрезидентът са извършили „държавна измяна“ по смисъла, вложен в Конституцията, или са нарушили последната. Въпросът дали има или няма престъпление следва да се реши след края на мандата или при прекратяване на длъжността в хипотезата, когато установеното поведение, представляващо държавна измяна по смисъла на Конституцията, припокрива състав на престъпление. КС не би следвало да ограничи правото на автономна преценка на НС. От друга страна, абстрактното тълкуване, което не е във връзка с конкретен конституционен проблем, ще доведе до ненужно дописване на Конституцията от страна на Конституционния съд. На последно място преценката дали определени действия, бездействия или последователност от действия и бездействия могат да бъдат и съставомерни по наказателния закон не следва да се прави от КС. Това ще доведе до правораздаване и тълкуване и на НК, и по специално съставите на престъплението измяна. Също така дали елементите на „държавната измяна“ се припокриват с елементи от престъпните състави на измяната като престъпление няма отношение към политическата отговорност на президента и вицепрезидента. По-нататък, с едно такова тълкуване КС ще постави правни и фактически граници на правомощието на НС да прецени дали президентът или вицепрезидентът са извършили държавна измяна или нарушение на Конституцията, като по този начин ще иземе част от правомощията му.

2. По отношение на въпросите за възбуждането на наказателното преследване, залегнали във въпроси 4 – 6 от искането на главния прокурор

2.1. Би могло да се изходи от няколко общи постановки, свързани с имунитета. Съществуването на правния институт на имунитетите се свързва с принципа на разделяне на властите и зараждането на идеята за върховенството на закона.⁵ Този институт принадлежи към основата на европейската конституционна традиция, така както е обявено в доклад за обхвата и премахването на парламентарните имунитети, приет от Венецианската комисия през 2014 г. в рамките на Съвета на Европа. Според този доклад основната идея е, че избраните представители на народа се нуждаят от определени гаранции, за да изпълнят ефективно своя мандат, без страх от тормоз или неоправдани обвинения от страна на изпълнителната власт, съдилищата или политическите опоненти. Институтът на

⁵ Виж Frank Zimmerman, *Criminal liability of political decision-makers a comparative perspective*, стр. 293

наказателния имунитет не е несъвместим с принципите на демократичното общество и правовата държава. Неговите общи белези са нарушаване на принципа за равенство пред закона, при намиране на баланс между основните принципи на правната система и правата на жертвите от престъпление, а от друга – защита на определени конституционни принципи, което предполага ограничаване на възможността държавата да реализира наказателната отговорност спрямо определени лица. В тази насока е и вторият белег, че институтът на имунитета не е лична привилегия, а гаранция за изпълнение на определена политическа функция.⁶

2.2. В решенията по делата *A. v. United Kingdom* (жалба № 35373/97, решение от 17 декември 2002 г.) и *Cordova v. Italy* (жалба № 40877/98, 45649/99, решение от 30 януари 2003 г.) Европейският съд по правата на човека е приел, че имунитетът може да преследва „законните цели за защита-на-свободата на словото в Парламента и запазване-на-разделението на властите между законодателната и съдебната власт“ и че следователно е съвместим с чл. 6 ЕКПЧ и не представлява отказ от правосъдие спрямо жертвата на престъплението, доколкото деянията, защитени от имунитетите, са „свързани с упражняването на парламентарната функция в строгия смисъл“. Същото е приложимо и към президент и вицепрезидент, доколкото същите съгласно КРБ се избират пряко от народа и олицетворяват единството на нацията.

2.3. По своята същност разпоредбата на чл. 103, ал. 4 от Конституцията регламентира наказателната неприкосновеност на президента и вицепрезидента. Принципите на разделение на властите и демократичната държава предполагат пряко избираните от народа държавни органи, както и народните представители, да имат определени гаранции срещу произволни действия от страна на изпълнителната и съдебната власт. Зад казаното от КС в цитираното от Главния прокурор Решение № 10 от 27.VII.1992 г. по конст. д. № 13/92 г. стои идеята, че срещу лице с имунитет не могат да се предприемат действия, които са с характер и естество на принуда или биха застрашили или възпрепятствали възможността президент и вицепрезидент да изпълняват правомощията си по Конституция или срещу тях да бъдат образувани неоснователни проверки или наказателни производства. Що се отнася до обхвата на наказателната неприкосновеност на президента или вицепрезидента, казаното в цитираните в искането няколко изречения не следва да се разбира като тясно свързано с действащата през 1992 г. уредба на НПК. Наистина, към днешен ден образуването на досъдебно производство само по себе си не представлява започване на наказателно преследване срещу определено лице, доколкото досъдебното производство не се образува срещу конкретно лице (като следва да се отбележи, че НПК всякога е предвиждал, че наказателно производство се образува за установяване на престъпно деяние, а не срещу конкретно лице). Други процесуални или извънпроцесуални действия обаче биха могли да засегнат съществено положението на лице, което е обект на разследване, дори на етап предварителна проверка. Въпреки че действащата към момента уредба не познава процесуална фигура на „заподозрян“ (позната в много правни системи), а само процесуална фигура на лице, привлечено като обвиняем, следва да се има предвид, че и изискванията за провеждане на справедлив процес, и процедурните имунитети имат за цел да гарантират ефективна, а не формална, защита на определени права или ценности.

Считаме, че срещу действащ президент и вицепрезидент не могат да бъдат насочвани действия, независимо дали са процесуални или извънпроцесуални, които

⁶ Frank Zimmerman в "Criminal liability of political decision-makers a comparative perspective", стр. 294

съдържат елемент на принуда или нарушаване на лична неприкосновеност като (и не само) призоваване за снемане на сведения, обяснения, разпит в качеството на свидетел, разпознаване, претърсване и изземва, прилагане на СРС, изискване данни по ЗЕС, привличане на обвиняем, предявяване на постановление за привличане на обвиняем, предявяване на материалите от досъдебното производство, изготвяне на обвинителен акт, внасяне на делото в съда, провеждане на разпоредително заседание и съдебно следствие. Бихме обобщили, че заставаме зад становището, че чл. 103, ал. 4 КРБ забранява извършването на всички действия от страна на съдебната и изпълнителната власт, които са от такова процедурно естество, че са несъвместими с наказателноправната неприкосновеност.

2.4. На следващо място, международното право и по-специално ЕКПЧ и практиката на Съда в Страсбург са определили какво е значението на понятието „наказателно обвинение“ и от кой момент може да се приеме по същество, че е налице такова. Доколкото наличието на наказателно обвинение срещу конкретно лице ще предполага, че същото е и наказателно преследвано, то практиката на ЕСПЧ може служи за отправна точка при решаване на поставените пред КС въпроси. По делото *Симеонови срещу България* в §110 е обобщено, че защитата, предоставена от чл. 6 §§ 1 и 3, се прилага за лице, което е обект на „наказателно обвинение“ в автономния смисъл на понятието по Конвенцията. „Наказателно обвинение“ съществува от момента, в който лицето е официално уведомено от компетентния орган за твърдението, че е извършило престъпление, или от момента, в който положението му е било съществено засегнато от действията, предприети от властите в резултат на подозрение срещу него (вж. *Deweert v. Belgium*, 27 февруари 1980 г., §§ 42-46, Серия А № 35; *Eckle v. Germany*, 15 юли 1982 г., § 73, Серия А № 51; *McFarlane v. Ireland* [GC], № 31333/06, § 143, 10 септември 2010 г.; и наскоро *Ibrahim and Others v. the United Kingdom* [GC], № 50541/08 и 3 други, § 249, ЕСПЧ 2016 г.). По-нататък в следващият параграф се посочват и конкретни примери. Може да се смята за „обвинено в престъпление“ и да претендира за защита по чл. 6 от Конвенцията лице, арестувано по подозрение, че е извършило престъпление (вж. наред с други решения *Heaney and McGuinness v. Ireland*, № 34720/97, § 42, ЕСПЧ 2000XII, и *Brusco v. France*, № 1466/07, §§ 47-50, 14 октомври 2010 г.), заподозряно лице, разпитвано за участието си в деяния, които представляват престъпление (вж. *Aleksandr Zaichenko v. Russia*, № 39660/02, §§ 41-43, 18 февруари 2010 г.; *Янков и други срещу България*, № 4570/05, § 23, 23 септември 2010 г.; и *Ibrahim and Others*, цитирано по-горе, § 296), и лице, на което официално е повдигнато обвинение в престъпление по определена в националното право процедура (вж. наред с много други решения *Pélissier and Sassi v. France* [GC], № 25444/94, § 66, ЕСПЧ 1999II, и *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark* [GC], № 49017/99, § 44, ЕСПЧ 2004XI).

Така в обобщение считаме, че изразът „не може да бъде възбудено наказателно преследване“, използван в чл. 103, ал. 4 от Конституцията, не се ограничава само до действия с процесуален характер, а обхваща всякакви действия, които засягат положението на президента и вицепрезидента и са в резултат на подозрение или предположение, че същите са извършили престъпление.